

L'ONOMÀSTICA EN EL LLIBRE I DELS FURS DE VALÈNCIA

Andreu SAUMELL

Els *Furs de València*, ultra la seva importància per al estudi del català a l'Edat Mitjana i per a la història del País Valencià, és una deu valuosa per a la coneixença dels topònims i antropònims existents a València, Catalunya i Aragó de l'època en què foren promulgats. El nostre treball s'ha limitat al *llibre I* per dues raons: en primer lloc, per la inexistència d'un edició crítica completa; en segon terme, ens hem adonat que no hi hauria prou espai per estudiar acuradament aquest tema. En tot cas, ens introdueix en ell. Hem fet servir l'edició de Germà Colon i Arcadi Garcia¹; pel que fa a la transcripció dels noms, donem la redacció definitiva emprada en l'esmentada publicació.

En primer lloc parlarem dels antropònims, on la nostra font principal ha estat el llibre de Josep Maria Albaigès²; hem indicat l'antropònim —considerem per separat la versió catalana i llatina i les diverses redaccions de la mateixa llengua, si s'escau—, dos o tres llocs on hom pot cercar-lo a l'esmentada edició i, darrerament, el seu significat.

Seguidament, pararem esment en els topònims: indiquem el nom de lloc —pel que fa a la redacció, vegeu el que hem dit sobre els noms de persona—, dos o tres llocs de l'esmentada edició, el seu possible origen i com ens ha paervingut el topònim avui. En aquest segon apartat hem fet servir els estudis de Coromines³, Moreu-Rey⁴, Menéndez Pidal⁵, Sanchis Guarner⁶, Melchor⁷,

- (1) *Furs de València* a cura de Germà Colon i Arcadi Garcia, IV volums, Barcelona, Barcino, 1970-1984. Segons el Dr. Amadeu J. Soberanas, Germà Colon li lliurarà els originals del volum Vè. quan vingui a rebre el Premi d'Honor de les Lletres Valencianes. Malgrat que més avall no en fem esment, també hem fet servir les citacions a peu de plana d'aquesta edició per a la identificació d'alguns topònims; la seva abreviatura és *Col. I* [volum], i [nº citació], 107 [plana].
- (2) ALBAIGÈS I OLIVART, Josep M^a. *Diccionari de noms de persona i llur significat*. Barcelona, Edicions 62, 1980. En aquest cas i en els altres llibres que esmentem *infra*, reproduïm, llevat d'alguns casos, exactament, sense canviar les paraules, el que diu a la pàgina esmentada; si que hem indicat aquells llocs on hem glossat per compte propi.
- (3) COROMINES, Joan. *Estudis de toponímia catalana* 2 vols., Barcelona, Barcino ab.: *JC, I* [volum], 253 [plana].
- (4) MOREU-REY, Enric. *Els nostres noms de lloc* Col. Els treballs i els dies, 22, Mallorca, Ed. Moll, 1982 ab.: *Mor, 22* [plana].
- (5) MENÉNDEZ PIDAL, Ramón. *Toponimia Prerrománica Hispánica*. Biblioteca Románica Hispánica, 59, Gredos, Madrid, 1968. ab.: *MP, 234* [plana].
- (6) SANCHIS GUARNER, Manuel. *Contribució al nomenclàtor geogràfic del País Valencià*. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1966. ab.: *SG, 22* [plana].
- (7) MELCHOR i RAMON-BAVIERA, Ferran de [et alt.]. *Aproximació a la toponímia del País Valencià*. València, 1978. ab.: *MiR, 45* [plana].

Sanpere i Miquel⁸, i els diccionaris nomenclàtors del País Valencià⁹ i Catalunya¹⁰. En algun cas remetem a d'altres estudis¹¹ o ha estat solucionat mercès a la comunicació d'una altra persona¹². Entre claudàtors hem posat les nostres aportacions, d'altra banda ben minses.

ANTROPÒNIMS

- Alfons*, rey N' I:I, III, XL, 10, 185¹³ p. 47 nom d'origen germànic, *Hathus*, *Hilds*, «lluïta»; *all*, «tot» i «funs» «preparat»: «(guerrer) totalment preparat per al combat».
- Alfonsi* (llatí) I:I, II, XIII, 3, 139; íd., III, XL, 2, 185; II:íd., III, XIII, 2, 21¹⁴.
- Alfonso* (llatí) I:I, III, XL, 4, 187.
- Alfonso* III (llatí) II:I, V, XXXV, 2, 57.
- Alfonsum* (llatí) I:I, III, XXXVII, 14, 183.
- Alfonso* I (llatí) I:I, II, X, 5, 134; íd., íd., XII, 2, 139; II: íd., X, III, 2, 90.
- Alfonso* II (llatí) I:I, III, III, 3, 152; íd., íd., XXVI, 4, 172; íd., íd., LV, 2, 200.
- Alfonso* III (llatí) I:I, II, XI, 4, 138; íd., íd., XXV, 2, 148; íd., III, XIV, 2, 160¹⁵.
- Amfōs*, rey N' I:I, II, VI, 14, 115; íd., III, XXXV, 6, 181; íd., íd., XLI, 48, 188.
- Amfōs* I:I, III, XXXIV, 6, 180; íd., íd., XXXV, 3, 181; íd., íd., CXI, 7, 239.
- Andreu*, En... de Linyan I: pròl. I, 40, 98 p. 54 en grec, «viril» (*Andros*, «viril»).
- Antoni*, N'... Pedrona II:I, X, V, 17, 91¹⁶.
- Antoni* Agostí II:I, XIII, XI, 6, 119¹⁷.
- Aparici* I:I, III, CXVII, 6, 244 p. 59 nom cristià: del llatí *Apparitio*, «aparició, compareixença», antic nom de la festa de l'Epifania.
- Artal* de Luna I: pròl. I, 30, 98 p. 67 nom germànic: d'*Artald*, i aquest d'*Hartold*, «governant fort».
- Berenguer*, En... I: pròl. I, 21, 98, p. 82 nom germànic: *Beringar*, «òs preparat (per al combat)». O *Waringari*, «llança protectora».
- Berenguer* Saranyana I:I, III, XL, 6, 185.
- Bernat*, En I: pròl. I, 22, 98; íd., íd., 24 p. 83 nom germànic: *Berin-hard*, «ós (o sigui guerrer) fort».
- Bernat*, En... Gisbert I: pròl. I, 34, 98.
- Bernat*, En... Çaplana I: pròl. I, 37, 98.

(8) SANPERE y MIQUEL, Salvador. *Un estudi de toponomàstica catalana* per... Obra llorejada en lo certámen de 1879. Associació d'Excursions Catalana. Llibrería de Alvar Verdaguer, Barcelona, MDCCCLXXX. Només hem fet servir aquesta obra per alguns orígens peculiars que atorga a certes paraules.

(9) Nomenclàtor geogràfic del País Valencià. Promocions Culturals S.A., València, 1970 ab.: NPV, 25 [plana].

(10) *Diccionari Nomenclàtor de pobles i poblats de Catalunya*. Centre Excursionista de Catalunya i Club Alpí Català. Barcelona, Llibreria Catalònia, 1931 ab.: NC, 530 [plana]; 2.ª edició a cura d'Editorial Aedos, Barcelona, 1964 ab.: NC2, 350 [plana].

(11) A tall d'exemple, *Osca* i *Aragó*.

(12) Vegeu, p. ex., cits. 26 y 27.

(13) Des d'ara I [volum]: I [llibre], III [rúbrica], XL [apartat], 10 [línia de l'apartat], 185 [plana del volum]; I: pròl. I [capítol I del pròleg], 10 [línia del capítol], 98 [plana del volum] i I: III, L (XV) [capítol quinçè de l'apartat L], 2, 186.

(14) Sempre que el nom de persona estigui en llatí ho indicarem.

(15) Indiquem els diversos *Alfons*, com més avall ho fem posant els cognoms dels diversos *Bernats*, *Berenguers*, *Guillems*, *Joans*, etc.

(16) Diu Albaigès a la plana 19: procedent del gentilici romà *Antonius*, «que planta cara a l'adversari». També s'ha proposat la seva ascendència grega en la paraula «inestimable», sembla que amb poc fonament.

(17) Veg. cit. 15.

Bernat, En... de Vila Nova II:I, X, V, 16, 91.

Caroli (llatí) I:I, III, XXIII, 2, 169; íd., íd., LXIII, 2, 206; íd., íd., CVIII, 2, 236.

Carolus imperator (llatí) I:I, II, XIV, 5, 140; íd., III, XXIV, 2, 170; íd., íd., LIII, 2, 199 p. 97 nom germànic: *Karl*, «home (fort), varó, viril». Llatinitzat en *Carolus*.

Domingo Mascó II:I, V, XII, 15, 38 p. 123 del llatí *Dominicus*, «pertanyent al Senyor».

Dominicus Mascó I:I, II, IX (XV), 30, 134; íd., III, II, 14, 152; íd., íd., IV, 12, 153¹⁸.

Ffalcó II:I, III, XIV, 18, 22¹⁹.

Elfó de Pròxida I:I, II, VII, 8, 116 p. 130 *Elfeu*: s'ha relacionat aquest nom amb la veu d'origen indogermànic *Elf*, nom d'un esperit de l'aire. Variant d'*Èlfeg*: nom germànic portat per un bisbe de Canterbury. Compost dels mots *Elf*, nom d'un esperit, i *heath*, «alt, poderós».

Esteve, En... de la Geferia I: pròl. I, 38, 98 p. 142. Derivat del grec *Stephanos* «coronat de llorer, victoriós».

Examén, En... d'Orrea I: pròl. I, 30, 98 p. 149 *Exant*, nom grec, *Ex-anthéma*, «que floreix cap a fora, eclosiu».

Examén, En... Pèric I: pròl. I, 30, 98.

Ferdinandus rex (llatí) I:I, I, V, 2, 110: íd., III, XXII, 2, 168; íd., íd., XLI, 2, 187 p. 152 nom germànic, adaptació del germànic *Fredenand*, en baix llatí *Ferdinand*, evolució del god *Frad*, «intel·ligència», amb el sufix *-Nand*, «atrevit, agosarat».

Ferdinandus dux (llatí) I:I, III, XXIII, 2, 169²⁰.

Ferran, En... Pèric I: pròl. I, 39, 98.

Ferran, En... Lòpeç de Varea I:I, II, XVIII, 5, 144.

Figuerola I:I, III, XXIII, 21, 170; íd., íd., LXIII, 25, 207²¹.

Franciscum d'Arinyó I:I, III, XXVI, 43, 173 p. 158 nom d'origen italià. El primer a portar-lo fou sant Francesc d'Assís²².

Garcia, En I: pròl. I, 23, 98 p. 166 nom antic basc, d'on passà al castellà. Origen desconegut, amb tota seguretat preromà, encara que alguns hi veuen la forma basco-ibera *Artz*, «ós». Es troben les formes primitives *Garsea*, *Garsias*... I entrava antigament en la composició de molts patroníms: *Garci-Pérez*, *Garci-Ruiz*...

Garcia, En... Romeu I: pròl. I, 29, 98.

Guillelmus de Palou I:I, III, LX, 55, 204; íd., íd., XCV, 27, 225; íd., íd., CVI, 29, 236.

Guillem, En... de Belloch I: pròl. I, 33, 98 p. 179 nom germànic, de *Wilhelm*, «elm volenterós», o sigui, figuradament, «protector decidit».

Guillem de Munctada I: pròl. I, 27, 98.

Guillem, En... Moragues I: pròl. I, 34, 98.

Guillem, En... de la Cera I: pròl. I, 36, 98.

Guillem, En... Bou I: pròl. I, 38, 98.

Guillem, En... Loreta II:I, X, V, 17, 91.

Iacobus I rex (llatí) I:I, I, I, 4, 107; íd., II, I, 2, 111; íd., íd., XVI, 2, 142 p. 202. Variant de Jacob (p. 201): nom hebreu de l'AT: «el segon (de dos bessons)», *Jakob*, en hebreu, al·lusiú al seu germà bessó primogènit Esaú. D'altres interpretacions: «que suplanta el seu germà per la voluntat de Déu», «que marxa a l'ombra de Déu», (*Yah-hakob*).

(18) Considerem el nom llatí com a català quan el cognom que el segueix és català. Vegeu també *Guillelmus de Palou* i d'altres.

(19) No hem trobat cap referència sobre aquest nom.

(20) Veg. cit. 15.

(21) No hem trobat cap referència sobre aquest nom.

(22) Veg. cit. 18.

Jacobus II rex (llatí) I:I, III, XCII, 2, 222; íd., íd., CXIII, 5, 242; íd., íd., CXVI, 2, 243.
Ioannem (llatí) II:I, X, VI, 3, 92²³.
Ioannes rex (llatí) I:I, II, XIII, 4, 139; íd., III, XXXVII, 2, 184; íd., íd., XL, 2, 185 p. 202 nom derivat de l'hebreu *Jo-hanan* o *-hannes*, «Déu és propici», esmentat a l'AT. O, potser, *Yohanan*, «Déu s'ha compadit».
Ioannes dux (llatí) I:I, III, XX, 2, 165; íd., íd., CXI, 2, 239; II: íd., V, XXXIII, 4, 55.
Joanni (llatí) I:I, II, X, 9, 134.
Johanni (llatí) I:I, III, XXXVI, 36, 182.
Jacme, En... I: pròl., 4, 93; íd., I, 9, 97; II:I, VIII, II, 4, 84 veg. *Iacobus*.
Jacobi (llatí) II:I, V, XXVII, 11, 46.
Jaume, rey En I:I, II, VI, 13, 115; íd., íd., XV, 5, 141; íd., III, XLI, 45, 188.
Joan, rey En I:I, III, XIV, 11, 160; íd., íd., LXXXVIII, 4, 220.
Joan, rey don II:I, XIII, XI, 15, 120.
Johan, sent I: pròl., 10, 93.
Johan Vinatea I:I, III, XXXV, 9, 181.
Johan d'Olit II:I, V, XXXIII, 9, 54.
Ludovicus Domingues I:I, III, CVIII, 15, 236 p. 218 nom germànic. Forma antiga de *Lluís* (p. 217): *Hlod-wig*, «combat gloriós» o «guerrer preclar». Encara que també podria procedir de *Hlnotvig* o *Hlagvig*, amb el sentit de «baluard (castell) del poble». A més d'aquesta multiplicat (o concurrència) d'òrigens, el nom ha conegut nombrosíssimes variants i transformacions: Clodoveu, Clovis, Cladovic, Ludovic, Llobet o Llovet, Aloït, Alvis, Aloïs, Eloïsa, Eloi...
March, En... Renart II:I, X, V, 16, 92 p. 226 en llatí, «martell» (*Marcus*). Nom molt freqüent a l'antiga Roma. També pot procedir del gentilici llatí *Marcus*, «relatiu al déu Mart (o de la guerra)».
Maria, sancta II:I, VIII, II, 15, 82 p. 227 nom hebreu (*Miryam*). Origen desconegut. Potser de *Mara*, «ésser contumaç», i aquest del grup *mr*, «corpulent». O de l'egipci *Mrym*, «estima-da d'Ammó».
Mariae (llatí) I:I, III, XXVI, 69, 173.
Marimon, En... de Plegamans I: pròl. I, 35, 98²⁴.
Martí, rey En I:I, II, X (I), 7, 135; íd., íd., XIII, 6, 140; íd., III, XIV, 11, 160 p. 229 nom llatí. De *Martinus*, «relatiu al martell» o «relatiu a Mart».
Martino (llatí) I:I, II, I X, 6, 118; II: íd., X, VI, 42, 93; íd., XIII, XII, 10, 121.
Martinum (llatí) I:I, II, X, 29, 135; íd., íd., XII, 6, 139.
Martinus rex (llatí) I:I, II, VII, 2, 116; íd., íd., IX, 4, 118; íd., III, II, 2, 151.
Michaelis (llatí) I:I, III, XXX, 7, 178 p. 238 nom hebreu, de l'AT: *Mikha-el*, «Déu és just», o, també, «incomparable». O encara, segons d'altres, «que és com Déu». Tots aquests sentits són semblants al de *Miquees* (p. 237): abreviació de *Mikaya*, «qui com Yahvè?».
Pelegrí I:I, II, XI, 19, 139; íd., III, XXVI, 72, 173; íd., íd., CXX, 18, 246 p. 264-265 forma antiga de Peregrí: nom medieval, evocatiu dels pelegrinatges. Del llatí *Pegrinus*, compost de *Per ager*, «(que va) pel camp».
Pere, En I: pròl. I, 19, 98 p. 265 en arameu *Kefa*, «pedra, ferm com la roca».
Pere, En... Fernandç I: pròl. I, 28, 98.
Pere, En... Cornell I: pròl. I, 29, 98.

(23) És un acusatiu: «Revocatio et annullatio provisiones concessae per dominum regem *Ioannem* hominibus tenentiae de Culla super foris Aragonum,...» p. 92, II, el subrallat és nostre.

(24) No hem trobat cap referència sobre aquest nom.

Pere, En... Saç I: pròl. I, 33, 98.
Pere de Munctada I: pròl. I, 26, 98.
Pere de Balaguer I: pròl. I, 35, 98.
Pere, En... Martel I: pròl. I, 37, 98.
Pere, rey En I:I, III, X, 13, 156; íd., íd., XIV, 10, 160; íd., íd., CXIX, 3, 245.
Petri (llatí) I:I, III, IX, 12, 155; II:íd., III, XVIII, 13, 25; íd., V, VII, 49, 33.
Petrus I (llatí) I: pròl. II, 2, 100; I, II, V, 2, 114; íd., III, LXXXIV, 2, 218.
Petrus II (llatí) I: pròl. IV, 2, 101; I, II, VI, 2, 115; íd., íd., XVII, 2, 143.
Ponç, En I: pròl. I, 23, 98 p. 270 nom llatí, de *Pontus*, «el mar».
Ramon Folch I: pròl. I, 25, 98 p. 280 nom germànic. De *Ragin-mund*, «consell-protector».
Ramon, En... *Pere* I: pròl. I, 32, 98.
Ramon, En... *Ramon* I: pròl. I, 32, 98.
Ramon, En... de *Peralta* I: pròl. I, 28, 98.
Ramon, En... *Berenguer* I: pròl. I, 27, 98.
Ramon, En... de *Munctada* I: pròl. I, 26, 98.
Ramon, En... *Munyós* I: pròl. I, 39, 98.
Raymundo Nepotis I:I, III, LII, 5, 197 p. 280 variant de *Ramon*.
Romeu, En... *Durfort* I: pròl. I, 36, 98 p. 286-287 nom medieval, evocatiu del pelegrinatge a Roma (*Romaesus*, «de Roma»). Pot haver concorregut amb l'àrab *Rumí*, «cristià, freqüent en conversos».
Thomàs, En... *Garidell* I: pròl. I, 34, 98 p. 316 de l'arameu *Thomas*, «bessó», aplicat a l'apòstol (rebatejat *Didymos*, el mateix mot en grec).
Uch, En... *Martí* I: pròl. I, 39, 98 p. 192 nom germànic. Derivat del mot celta *Hugh*, «intel·ligència, seny».
Vidal, En I: pròl. I, 22, 98 p. 327 nom d'origen llatí: *Vitalis*, «que té vida, vital».
Vitali d'Oriz I:I, III, XXVI, 5, 172.

TOPÒNIMS

Ademuç I:I, I, I, 19, 107; íd., íd., íd., 20, 107; íd., III, CXI, 15, 240 top. àrab, = la roca (Mor, 119) *Ademús*-Racó d'*Ademús*, regió de Requena-Sogorb (NPV, 2; SG, 19).
Albarraý I: pròl. I, 28, 98 canvi de *a-* en *al-* quan *a-* es troba en síl·laba inicial i oberta [top. àrab]; *Aben Razín* > [Albarraý] > Albarrazin (JC, I, 197); però Albarraý = Azagra (Col, I, 109).
Algezira I:I, I, II, 6, 109; íd., III, XXVIII, 15, 174 [top. àrab]²⁵. *Alzira*-La Ribera Alta, regió de València (MiR; NPV, 23).
Almizra I: I, I, I, 26, 108 [top. àrab]²⁶ *Almiserà*-La Safor, regió d'Alcoi-Gandia (NPV, 22).

- (25) El nom català de la ciutat del Xúquer és *Alzira* i no *Alcira*; importava de donar la forma catalana perquè permet de veure que ha conservat la sonoritat de la *z* àrabica (Joan COROMINES, «Mots catalans d'origen àrab». *Butlletí de Dialectologia Catalana*, Segona època, volum XXIV (1936) pàgs. 1-81 (p. 73).
- (26) El nom de lloc *Almizraa* en el Repartiment de Mallorca seria *مُعَصْرَة* 'almàssara' amb metàtesi del ع. No ho crec perquè no s'explicaria la *i*. Més aviat deu ésser idèntic amb els noms de pobles valencians *El Camp de Mirra* (entre Villena i Biar), anomenat *Almizra* en document de 1255, *Almiseranum* 1276, *Almizeranum* 1276; i *Almiserà* (prop de Gandia, dit oficialment *Almiserat* amb una *-t* que no es pronuncia), anomenat *Almizran* en el Repartiment i *Almiserà* en un índex del segle XVI. Com que *el Camp de Mirra* es troba en l'antiga frontera entre València i Castella i *Almiserà* està vora el límit de l'Horta de Gandia amb el marquesat de Cocentaina i la vall d'Albaida, crec que se tracta de l'àrab *مَيْسِرَة* (*mísr*) 'límits, confí de dos territoris'. La terminació no veig ben bé com s'explica; potser cal partir del dual *المَيْسِرَانِ* (*al-mísrān*) vist que *límits* s'usa sovint en plural o més aviat en dual per tal que hom pensa en els dos territoris que confinen (Joan COROMINES, *article citat*, veg. cit. 25, planes 78-79).

- Alocau** I:I, I, II, 5, 109 top. mossàrab. «Carraixet» (JC, I, 252), però [top. aràbic]? *Olocau de Carraixet* (Col, I, i, 109).
- Alventosa** I:I, I, I, 15, 107 *riu d'...* o de *Manzanera* (Col, I, I, 108).
- Aragó** I: pròl. ,5, 93; I, I, I, 16, 107; íd., III, XII, 9, 187. Allabóne > Alagóne > Alagón > Aragón, influència gascona?²⁶ bis. *Aragó*.
- Aragonum** (llatí) I:I, II, IX, 4, 118; íd., íd., X, 5, 134; íd., íd., íd., 29, 135.
- Arçedo** I:I, I, I, 11, 107 llogarret, avui desaparegut, de Vilafranca del Maestrat (Col, I, i, 108).
- Ares** I:I, I, I, 21, 107 top. mossàrab (JC, I, 251) n'hi ha dos: *Ares d'Alpont*-Els Serrans, regió de Requena-Sogorb (NPV, 23) i *Ares del Maestrat*-Alt Maestrat (SG, 13; MiR).
- Arinyó**, Francesc d' I:I, III, XXVI, 43, 173.
- Atenarum** (llatí) II:I, X, VI, 43, 93.
- Athenarum** (llatí) I:I, II, IX, 7, 118; íd., íd., X, 7, 134; II: íd., XIII, VII, 11, 121.
- Athenes** I:I, III, XLI, 11, 187. *Atenes*.
- Babor**, Font de la I:I, I, I, 14, 107 avui el *Babor*: és una deu que dona naixença al riu Babor, al terme d'Olbà, en terres de Terol (Col, I, i, 108).
- Balaguer** I: pròl. I, 36, 98 pre-romà? (JC, I, 225), planta espinosa de bàlec (Mor, 61) *Balaguer-La Noguera* (NC, 51; NC2, 36).
- Barberia** I:I, III, LXXXVII, 5, 219; íd., íd., LXXXVIII, 6, 220; íd., íd., LXXXIX, 3, 221 origen desconegut²⁷; ací es tracta de Ifríqiya —territori àrab a l'Àfrica en general, el qual va esdevenir amb el temps una província; o de *Barbariyya*²⁸, nord d'Àfrica, el lloc on vivien els berebers— d'on surt el topònim²⁸ bis. *Barberia*.
- Barcelona** I: pròl., 56, 94: íd. I, 21, 98; I, III, XLI, 11, 187 pre-romà, Barçilo (MP, 57), > Barçino > [Barchinona] > Barcinona > Barçilona > Barcelona (Mor, 14 i 145). *Barcelona* - Barcelonès (NC).
- Barchinona** I: pròl. I, 11, 97; II: I, X, V, 4, 91.
- Barchinonae** (llatí) II:I, V, VII, 4, 32.
- Barchinone** (llatí) I:I, II, IX, 5, 118; íd., íd., III, LII, 4, 197; íd., íd., XCVI, 20, 226.
- Belloch**, En Guillem de I: pròl. I, 33, 98 període de Reconquesta, motiu afectiu urbà (Mor, 23 i 79). *Bell-lloc del Pla-La Plana Alta*, regió de Castelló (MiR; NPV, 23).
- Benifaçà** I:I, I, I, 7, 107; íd., íd., íd., 8, 107. [top. aràbic]. *Benifassà* (Col, I, i, 108).
- Biar** I:I, I, I, 26, 108: íd., íd., íd., 27, 108 top. aràbic, dipòsit d'aigua (Mor, 121) *Biar-L-Alcoià*, regió d'Alcoi-Gandia (MiR; NPV, 24).
- Billena** I:I, I, I, 27, 108 hi ha dos possibilitats: *Billeneta*-El Comtat, regió d'Alcoi-Gandia (NPV, 24) i *Binyent-La Marina Baixa* (MiR).
- Blanes** I:I, III, XXVI, 6, 172 pre-romà? (JC, I, 225). *Blanes-La Selva* (NC; NC2, 56).
- Bosot** I:I, I, I, 28, 108 top. aràbic? *Busot-L'Alicantí*, regió d'Alacant (NPV, 25).

26bis ALVAR, Manuel. *El dialecto aragonés*. Madrid, Gredos, 1953, pàgs. 64-65. Comunicació de la Dra. Coloma Lleal (Universitat de Barcelona).

(27) No he trobat cap arabista que m'hagi pogut assegurar el seu origen, encara que el Dr. Samsó (Universitat de Barcelona) pensa que és possible que tingui un origen grec; en tot cas no és àrab.

(28) Pel que fa a *Ifríqiya* vegeu 'ABD ALLAH. *El siglo XI en 1ª persona. Las memorias de... último, rey zirí destronado por los almorávides (1090)* traducidas por E. Lévi-Provençal (Ob. 1956) y Emilio García Gómez, Alianza Tres n.º 57, Madrid, Sociedad de Estudios y Publicaciones y Alianza Editorial, 1980². *Barbariyya* és la transcripció en àrab de *Barberia* (agraieixo la comunicació al departament d'àrab de la Universitat de Barcelona).

28bis Cas semblant a *De la Cavalleria*, veg. *infra*; i *Castella*, veg. *supra*.

(29) Vegeu els llibres esmentats de Coromines i Moreu, i els estudis de Joan Vernet, Paul Aesbischer, Udina: Martorell... No hi ha cap solució segura.

Bunyol I:I, I, II, 5, 109 mossàrab?, = vinya (Mor, 62). *Bunyol-La Foia de Bunyol*, regió de Requena-Sogorb (MiR; NPV, 25).

Borriana II:I, X, V, 44, 92. veg. *Burriana*.

Burriaharon I:I, I, I, 25, 107 topònim no indentificat.

Burriana I: I, III, XXVIII, 15, 174; íd., íd., XLI, 73, 188; II: íd., X, V, 9, 91 antropònim llatí, *-Borrianus* (Mor, 138). *Burriana-La Plana Baixa*, regió de Castelló (NPV, 24).

Cabriol I:I, I, I, 23, 107 [top. pre-romà?] rio *Cabriel* (Col, I, i, 108).

Cardona I: pròl. I, 26, 98 top. llatí, *Cardo* (+ona) (Mor, 142) o pre-romà? (JC, I, 225).

Castell Phabib I:I, I, I, 18, 107 top. aràbic híbrid —juxtaposició d'un nom aràbic i d'un romànic (Mor, 127) *Castielfabib*— Racó d'Ademuç, regió de Requena-Sogorb (MiR, NPV, 25).

Castella I:I, I, I, 23, 107; II: íd., V, XXXIII, 9, 55 [reconquesta] *Castella*.

Castelló I:III, XXVIII, 15, 174; II: íd., V, XXVI, 14, 45; íd., íd., íd., 23, 46 derivat augmentatiu de «castell» (Mor, 90) *Castelló de la Plana-La Plana Alta*, regió de Castelló (MiR; NPV, 25).

Castelló I:I, III, XC, 7, 221; íd., íd., íd., 9, 221; íd., íd., íd., 15, 221. *Castelló de la Ribera-La Ribera Alta*, regió de València (MiR; NPV, 25; Col, I, i, 221).

Castilionis (llatí) I:I, III, LII, 46, 198. *Castella*.

Catalunya I: pròl. I, 20, 98 sobre els seus teòrics orígens vegeu els estudis de la citació 29. *Catalunya*.

Cavalleria, De la I:I, III, XXII, 24, 168; íd., íd., XLI, 133, 190; íd., íd., LXXXII, 11, 217 el que viu al territori d'un cavaller³⁰, [topònim típic de l'època medieval].

Cènia I:I, I, I, 7, 107 top. aràbic (JC, I, 226). *La Cènia-La Ribera d'Ebre* (NC, 156) o *La Sénia* (Col, I, i, 108).

Cera, En Guillem de la I: pròl. I, 36, 98.

Cerdanya I:I, III, XLI, 12, 187 pre-romà documentat, indicatiu de procedència, Ceret-territori ocupat pels *Ceretani* > *Cerdanya* (Mor, 113 i 151).

Cerdenya I:I, III, XLI, 10, 187. *Sardenya*.

Ceritanie (llatí) I:I, II, IX, 6, 118; íd., III, LII, 5, 197; II: íd., V, XXVII, 4, 46. *Cerdanya*.

Cicilie (llatí) I:I, II, IX, 7, 118. *Sicília*.

Còrsega I:I, III, XLI, 10, 187; II: íd., X, V, 4, 91. *Còrsega*.

Corsice (llatí) I:I, II, IX, 5, 118; íd., íd., X, 6, 134; íd., III, LII, 4, 197. *Còrsega*.

Culla (llatí) II:I, X, VI, 3, 92; íd., íd., íd., 18, 93 mossàrab (JC, I, 252) però top. aràbic, = cim (Mor, 119). *Culla-L'Alt Maestrat*, regió de Castelló (MiR; NPV, 26).

Cullera I:I, I, II, 6, 109 top. aràbic o mossàrab (JC, I, 253 i 267) i top. aràbic, = penya (Mor, 119). *Cullera-La Ribera Baixa*, regió de València (MiR; NPV, 26).

Figuera, Font de la I: I, I, I, 25, 107 fruiter (Mor, 59) n'hi ha tres: *Figuera-Priorat* (NC, 222), *Figuera-La Noguera* (NC, 222) i *Figueres-Alt Palància*, regió de Requena-Sogorb (NPV, 27).

Funes, De I:I, II, XXV, 27, 149; íd., III, XIV, 26, 160; íd., íd., XXXIX, 10, 185³¹.

Garamoxén I:I, I, I, 24, 107 partida del terme de Moixent³².

Gayete (llatí) I:I, II, XII, 25, 139 arbust (Mor, 62) [*Gatef*]?

(30) Comunicació del Dr. Joan Bastardas i Parera (Universitat de Barcelona).

(31) El Dr. Bastardas pensa que es tracta d'un poble d'Aragó; no l'he trobat enlloc 32. cf. J. Coromines, *Estudis de toponímia catalana*, Barcelona, Ed. Barcino, 1965, I, 268, punt 244 (Col, I, i, 108).

32bis Aquesta és almenys la transcripció que dóna l'*Enciclopèdia de l'Islam*, la qual, d'altra banda, no esmenta cap origen segur. Veg. *Encyclopédie de l'Islam* nouvelle édition établie avec le concours des principaux orientalistes par B. Lewis, Ch. Pellat et J. Schachf sous le patronage de l'Union Academique Internationale, tome II, Leiden, E. J. Brill, et Paris, G.-P. Maisonneuve Max Besson, Succr., 1960 pàgs. 1035-1043.

- Geferia*, En Esteve de la I: pròl. I, 38, 98.
- Gleziola* I:I, I, I, 10, 107. *Esglesiola* o *Anglesola* (Col, I, i, 108).
- Godolaviar*, riu I:I, II, XVIII, 4, 144; íd., íd., íd., 7, 144 *riu vora Túria* (MiR).
- Granada* I:I, III, LXXXVII, 5, 219; íd., íd., LXXXVIII, 6, 220 origen etimològic desconegut; els àrabs escrivien així aquest nom: *Garnāta*^{32bis}. *Granada*.
- Hispaniae* (llatí) I:I, II, XIV, 5, 140; íd., III, XXIII, 3, 169; íd., íd., XXIV, 2, 170. *Espanya*.
- Ilerdae* (llatí) I:I, III, XCVI, 68, 227 pre-romà documentat, Iltirta > Ilerda > Lleida (Mor, 14 i 151). *Lleida-Segrià* (NC, 287; NC2, 215).
- Javalambre* I:I, I, I, 17, 107. *Serra de Javalambre* (Col, I, i, 108).
- Ledo* I:I, I, I, 11, 107. *Aledo*-llogarret, avui desaparegut, del terme de Vistabella del Maestrat (Col, I, i, 108)³³.
- Leyda* I: pròl. I, 32, 98. *Lleida*.
- Linyan*, En Andreu de I: pròl. I, 40, 98.
- Luna*, Artal de I: pròl. I, 30, 98.
- Luxén* I:I, II, VII, 8, 116; íd., íd., íd., 18, 116; íd., íd., íd., 27, 117 pre-romà, de Lücānius, o el derivat Lucanianus usat com a adjectiu o cognomen, antiquat (MP, 134 i 135). *Llutxent*-poble de la comarca de la Vall d'Albaida, regió d'Alcoi-Gandia (Col, I, 4, 116; NPV, 28).
- Maçanera* I:I, I, I, 15, 107. *Maçanera* o *Manzanera-Aragó* (Col, I, i, 108).
- Maioricarum* (llatí) I:I, II, IX, 5, 118; íd., íd., X, 6, 134; íd., III, XXXVII, 6, 183 aglomeració -Plural d'un terme designant una ciutat (Mor, 79); Ciutat de Mallorca, mossàrab (JC, I, 256). *Mallorca*, *Mallorques*.
- Mallorques* I:I, III, XLI, 10, 187. *Mallorques*.
- Malorques* I: pròl. 55, 94; íd., 138, 96; íd. I, 10, 97.
- Mola* I:I, I, I, 28, 108 part dominant d'una muntanya (Mor, 32); top. àrab?, muntanya de capçada plana, $r > 1$ (JC, II, 116). *La Mola* (Col, I, i, 108).
- Monroyg* I:I, I, I, 9, 107 mons rubeus 'muntanya roja'. Per a distingir-lo dels altres Mont-roig se li afegeix el nom del riuet *Tastavins*, que neix allí i desemboca en el Matarranya prop de Vall-de-roures. A penes porta mai aigua, generalment no se n'hi veu sinó en algun toll. El nom és irònic: si et refies de la meua aigua, pobre caminant, tindràs un desengany, hauràs de beure't el vi de la botella; doncs, *tasta vins* (JC, II, 112-113); estructura - descripció d'un color (Mor, 26). *Mont-roig de Tastavins* o *Monroyo* -Matarranya (Col, I, i, 108).
- Montis Albis* (llatí) I:I, II, X, 9, 134.
- Monçó* II:I, III, VIII, 5, 16; íd., XII, IX, 8, 103; íd., XIII, X, 43, 119. *Monçó-Osca*.
- Montisoni* (llatí) I:I; I, V, 2, 110; II: íd., III, XVI, 2, 22; íd., íd., XVIII, 35, 25 top. llatí, = 'mutatio' o 'mansio' (Mor, 23 i 103). *Monçó*.
- Montissoni* (llatí) I:I, II, XIV, 6, 140; íd., III, XIX, 4, 164; íd., íd., XXIV, 3, 170. *Monçó*.
- Montissono* (llatí) I:I, III, LII, 51, 198; íd., íd., XCVI, 99, 228. *Monçó*.
- Montpeler* I: pròl., 140, 96; íd. I, 12, 97 lloc de partida de topònims viatgers (Mor, 111). *Montpeller*.
- Montpesler* I: pròl., 56, 94. *Montpeller*.
- Móra* I:I, I, I, 13, 107; íd., íd., íd., 14, 107 [top. àrab], fruiter de l'arbust (Mor, 59 i 61). *Móra de Ruvíols* o *Mora de Rubielos* (Col, I, i, 108).
- Morella* I:I, I, I, 9, 107; íd., III, XXVIII, 15, 174; íd., íd., XXXV, 9, 181 [top. àrab], arbre

(33) Col, *loc. cit.*, esmenta BSCC, XIII (1932), 190 com a font d'informació.

d'aquest fruit (Mor, 59); top. mossàrab (JC, I, 252). *Morella*-Els Ports, regió de Castelló (MiR; NPV, 28).

Morvedre I:I, III, XXVIII, 15, 174 top. llatí no documentat, «el mur vell», ruïnes de Sagó/Segó o Sagunt-aquest fou una imposició erudita del segle passat (Mor, 92 i 134 i 169). *Sagunt*.

Munctada I: pròl. I, 26, 98; íd., 27, 98. Montecatanus > Montecatananus > [Munctada] > Montcada (JC, II, 165). *Montcada i Reixac-Vallès Occidental* (NC, 339; NC2, 253).

Munserrat I:I, I, I, 6, 109 estructura compost descriptiu-aglutinat, la muntanya fàl·lica (Mor, 26 i 37). *Montserrat dels Alcalans-La Ribera Alta*, regió de València.

Muriveteris (llatí) I:I, II, XI, 5, 138: íd., III, XXVI, 68, 173; íd., íd., CXX, 2, 246. *Sagunt*.

Murvedre I:I, I, II, 4, 109; íd., III, XL, 60, 186.

Musquerola I:I, I, I, 12, 107; íd., íd., íd., 13, 107 indret on proliferen els musclos (Mor, 72). *Musquerola* o *Mosqueruela* (Col, I, i, 108).

Neopàtria I:I, III, XLI, 11, 187.

Neopatriae (llatí) I:I, II, X, 7, 134.

Neopatrie (llatí) I:I, II, X, 7, 118; II: íd., X, VI, 43, 93: íd., XIII, XII, 11, 121.

Olit, Johan d' I:I, V, XXXIII, 9, 54 mossàrab? (JC, I, 255). *Onil-L'Alcoià?*

Oriola I:I, III, XXIII, 16, 170; II: íd., V, XXIX, 19, 49; íd., íd., XXXIII, 3, 54 top. llatí, «Aureolus» -doc. segle IX (Mor, 144). *Oriola-El Bajo Segura*, regió d'Oriola (NPV, 29).

Oriolae (llatí) I:I, III, XXII, 2, 168; íd., íd., XLI, 2, 187; íd., íd., XLV, 2, 192.

Oriz, Vitali d' I:I, III, XXVI, 5, 172. *Orito-El Vinalopó Medio* (MiR).

Orrea, En Examen d' I: pròl. I, 30, 98.

Oscha I: Pròl. I, 22, 98. Bólskan > bóska > óska -per etimologia popular romana, els quals la relacionaren amb els oscos³⁴. *Osca*.

Palou, Guillelms de I:I, III, LX, 55, 204; íd., íd., XCV, 27, 225; íd., íd., CXI, 68, 239 precisó d'un antropònim en diminutiu (Mor, 9). *Palou* o *Palol* n'hi ha diversos: *Palol-Figueres*, *Palol d'Onyar-Caçà*, *Palol de Reverdit-Banyoles*; *Palou-Anglès*, *Sant Julià de Palou-Granollers*, *Palou de Sanaija-Guissona*, *Palou de Torà-Torà* (NC, 380-381; NC2, 284-285).

Peralta, En Ramon de I: pròl. I, 28, 98 «petra alta», roca alta, nom que deu al ludir al famós castell roquer de la Mora o de Montmagastre, situat en aquest terme. El riuet de Peralta, la Sosa, és salí i se n'hi ha extret sal. (JC, II, 116). *Peralta de la Sal-Llitera*.

Plegamans I: pròl. I, 36, 98 etimologia popular, = plega les mans (Mor, 159). *Plegamans-Vallès Occidental* (NC, 404).

Pròxida, Elfó de I:I, II, VII, 8, 116.

Puçol I:I, I, II, 4, 109 top. llatí, de «puteolum» -pot petit (Mor, 136); mossàrab (JC, I, 116). *Puçol-L'Horta*, regió de València (NPV, 30).

Rosilionis (llatí) I:I, III, LII, 5, 197; II: íd, X, VI, 9, 92 pre-romà, Ruscino > Rusciliones > Roseslló (Mor, 145 i 163); origen hebreu o arameu³⁵. *Rosselló*.

(34) Cf. Joan COROMINES. *Tópica Hespérica*, Gredos, Madrid, p. 273, II. Agraïxo la comunicació de la Dra. Coloma Leal (Universitat de Barcelona).

(35) Sanpere i Miquel, *op. cit.*, pàgs. 158-159: Tenim per indubtable, encara que res ne sapiguém, que Rosselló es vila relativament moderna, y qual nom li ve del Rosselló, de l'antigua provincia catalana de aquest nòm (...). Aixó dit, pera salvar la qüestió de origen, dirém que pera nosaltres la etimologia de Roselló, que ve dit nom de l'antigua *Ruscino*, l'ha explicada perfectament lo professor d'hebreu de la Sorbona de Paris.— *Recherches archéologiques sur les colonies phéniciennes établies sur le littoral de la Celtoligurie*. Paris, 1978.— Mossen Barges llegeix *Rus* o *Rosch*, רוֹסָח, «capital», y רוֹסָח, «hino», «golf»; -plana 23.— Nosaltres creyém qu'es millor lectura la de no alterar metafòricament lo valor de רוֹסָח, qu'es «cap»; puig, «Cap de golf» podia dirse la vila fenicia, donada sa posició topogràfica... (no hem normalitzat ni modernitzat la llengua com tampoc ho farem *infra*).

- Rossilionis* (llatí) I:I, II, IX, 6, 118; íd., íd., X, 8, 134; II: íd., V, XXVII, 4, 46.
- Rua* I:I, I, I, 24, 107 [pre-romà], antic «pera rua»-pedra roja (Mor, 56); «camí» (JC, II, 204).
Rua-Conca de Tremp (NC, 461).
- Sancta Creu* I:I, I, I, 21, 109, basc «onotsbide», camí de vedells (cfr. Coromines, Mor, 149), «camí matxós», «camí públic», l'antig article els ha guadat fossilitzat amb la resta constituïdo una mitat inseparable (Mor, 149 i 176).
- Sancta Maria e de Sent Vicent*, església II:I, VIII, III, 15, 85.
- Sardenya* II:I, X, V, 4, 91.
- Sardinae* (llatí) II:I, V, VII, 4, 32. *Sardenya*.
- Sardiniae* (llatí) I:I, II, IX, 5, 118; íd., íd., X, 6, 134.
- Sardinie* (llatí) I:I, III, LII, 4, 197; II: íd., V, XXVII, 3, 46; íd., X, VI, 8, 92.
- Saxona* I:I, III, XXII, 10, 168, mossàrab (JC, I, 255). *Xixona-L'Alacantí*, regió d'Alacant (NPV, 34).
- Sexona* II:I, V, XXIX, 20, 49; íd., íd., XXXIII, 7, 54; íd., íd., XXXIII, 9, 55.
- Sent Matheu*, vila I:I, III, XCV, 6, 225; II: íd., XII, IX, 14, 103. *Sant Mateu del Maestrat-L'Alt Maestrat*, regió de Castelló (MiR; NPV, 31).
- Sancti Matthaei*, in villa I:I, III, CVI, 3, 235; II: íd., III, VIII, 2, 16; íd., V, VII, 7, 32.
- Seritaniae* (llatí) I:I, II, X, 8, 134. *Cerdanya*.
- Sicília* I:I, III, XLI, 9, 187.
- Siciliae* (llatí) I:I, II, X, 5, 134; íd., III, XXVI, 4, 172.
- Sicilie* (llatí) II:I, X, V, 42, 93; íd., XIII, XII, 11, 121.
- Sogorb* I:I, I, V, 6, 111; íd., íd., íd., 12, 111, top. pre-llatí, arrel -briga, Segobriga Sogorb (Mor, 147). *Sogorb-Alt Palància*, regió de Requena-Sogorb (NP).
- Taraçona* I: pròl. I, 24, 98
- Tarragona* I, 20, 98, pre-romà, Tarraco + Arraona > Tarragona, tar-arrel indoeuropea (JC, I, 226; Mor, 155). *Tarragona-Camp de Tarragona* (NC, 576).
- Terol* I:I, II, VI, 7, 115; íd., íd., íd., 9, 115; íd., íd., íd., 23, 115. *Terol*.
- Torís* I:I, I, I, 5, 109, pre-romà (JC, I, 227); germànic, arrel «Toderic» doc. segle IX (Mor, 116).
Torís-La Ribera Alta, regió de València (NPV, 7).
- Tortosa* I: pròl. I, 23, 98, pre-romà documentat, Dertosa > Tortosa (Mor, 151). *Tortosa-Baix Ebre* (JC, I, 226).
- Toxa* I:I, I, I, 22, 107. *Toga-L'Alt Millars*, regió de Requena-Sogorb (NPV, 32).
- Truytes*, riu de les I:I, I, I, 10, 107 antic nom de la localitat de Vilafranca, a l'Alt Maestrat; és esmentat en la carta de població de 1232, publicada en BSCC, XII (1932), 190 (Col, I, i, 108).
- Urgel* I: pròl., 56, 94. «Urtx», antigament «Urgi», que significaria 'étang' o 'source' = 'endroit de l'eau', d'ací el diminutiu *Urgell*, pre-romà (JC, I, 89 i 224). *L'Alt Urgell* (NC2).
- Urgell* I: pròl., 139, 96; íd. I, 11, 97.
- Uyldecona* I:I, I, I, 6, 107. Ull de cova? (Mor, 41). *Ulldecona-La Ribera d'Ebre*.
- Uxonis*, rivum (llatí) I:I, III, LII, 41, 198. *Uixó-vora Belcaire* (MiR, 60).
- Valencia* (llatí) I:I, III, XXX, 11, 178; íd., íd., LXXXV, 5, 218.
- València* I: pròl., 55, 94; íd., I, 11, 97; íd., 14, 97, top. llatí, «València» - la força, més aviat nom de deessa que no pas «vila de Valentius», anomenada durant un temps «Valencia del Cid» (Mor, 133 i 168). *València-L'Horta*, regió de València (MiR, 51; NPV, 32).
- Valenciae* (llatí) I:I, II, IX, 4, 118.
- Valencie* (llatí) I: pròl. II, 5, 100; íd., III, 9, 101; I, II, IX, 11, 118.
- Valentia* (llatí) II: I, VI, XV, 2, 74.
- Valèntia* I: pròl., 5, 93; íd., 139, 96.

Valentiae (llatí) I: pròl. II, 5, 100; I, II, V, 2, 114: íd., íd., VI, 2, 115.
Valentie (llatí) I:I, II, VII, 2, 116; íd., íd., IX (XV), 24, 133: íd., III, XXIX, 6, 177.
Varea, En Ferran Lòpeç de I:I, II, XVIII, 5, 144.
Vich I: pròl. I, 24, 98, [top. llatí], [Vicus Ausonensiss]³⁶. *Vic-Osona*.
Vila Nova II:I, X, V, 16, 91, [reconquesta] n'hi ha tres: *Vilanova d'En Domènec-La Plana Alta*; *Vilanova d'Alcolea-La Plana Alta*, regió de Castelló i *Vilanova de la Reina*-Alt Millars, regió de Requena-Sogorb (MiR, 52; NPV, 33).
Vila-real II:I, X, V, 10, 91: íd., íd., íd., 18, 91: íd., íd., íd., 23, 91.
Vinatea, Johan de I:I, III, XXXV, 9, 181, [top. àrabí.], Ibn > Vin- (JC, II, 60).
Xàtiva I:I, II, VII, 4, 116; íd., íd., íd., 11, 116; íd., III, XIV, 15, 160, pre-romà (JC, I, 227), Seitabis antic > San Felipe-reconquesta > Xàtiva (Mor, 153 i 168). *Xàtiva-La Costera*, regió de València (MiR, 53).
Xative (llatí) I:I, III, LII, 46, 198.
Xelva I:I, I, I, 22, 107, mossàrab (Mor, 56). *Xelva*-Els Serrans, regió de Requena-Sogorb (NPV, 33).
Xenarchas I:I, I, I, 22, 107. *Sinarcas* (Col, I, i, 108).
Xerelli I:I, I, I, 23, 107.
Xexona II:I, V, XXIX, 5, 49.
Xiva I:I, I, II, 5, 109. *Chiva*.
Xuquari, rivum (llatí) I:I, III, LII, 40, 198, pre-romà documentat, «Sicanus» flumen > Sucro > Xúquer (Mor, 151). *Xúquer-La Ribera Alta* (MiR, 61).

(36) Sanpere i Miquel, *op. cit.*, pàgs. 163-164 no dubta que prové del llatí *Vicus Ausonensis*, però s'interroga de l'origen d'Osona: veiem que ens diu: Lo nom de las monedas de AUSA, es:

P ↑ M E S C N
P ↑ M P I N
E ↑ M Y

lo primer y segon epígrafe portan un sufix **S C N**, **I N**: que ja sabem com s'ha de llegir *seken*. La lectura, tret lo sufix pera los epígrafes primer y segon, es *Ause*, para lo tercer *Eausetz*. ¿Quína de las dos formas es la més correcta?
Tolomeo escriu lo nom **AUSA**, es dir, *Authe*, y pronunciant la dolsa, *Autze* (...).